

TURVALLISUUS JA KRIISITILANTEISIIN VARAUTUMINEN KOULUISSA JA OPPILAITOKSISSA

ETELÄ-SUOMEN
LÄÄNINHALLITUS

Kuntaliitto
Kommunförbundet

OAJ

OPETUSHALLITUS

OPETUSMINISTERIÖ

SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ

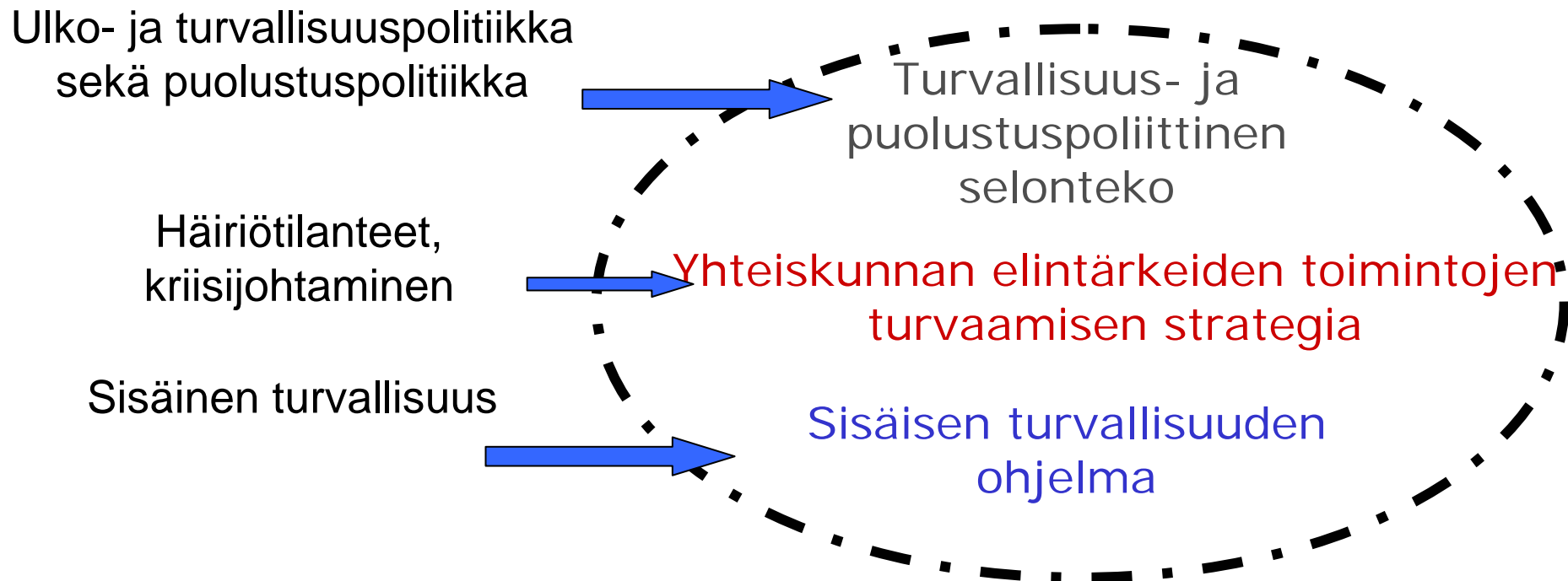
SISÄASIAINMINISTERIÖ

KOULUN PELASTUSSUUNNITELMA JA TURVALLISUUS

Turvallisuuden ylläpitäminen kouluissa ja oppilaitoksissa
sekä varautuminen vaara- ja kriisitilanteisiin

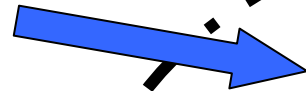
kehittämispäällikkö Markku Haiko
erityisasiantuntija Juha Karvonen
ruotsinkielisen opetustoimen päällikkö Gustav Wikström
Kuntaliitto

Valtakunnan tason suunnitelmat/ohjelmat

Suunnitelmat kunnan tasolla

Kuntalaisen hyvinvoinnin ja turvallisuuden varmistaminen

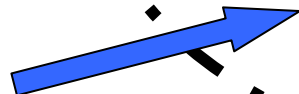
Alueellinen/paikallinen turvallisuussuunnitelma

Varautuminen häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin
Oman toiminnan varmistaminen

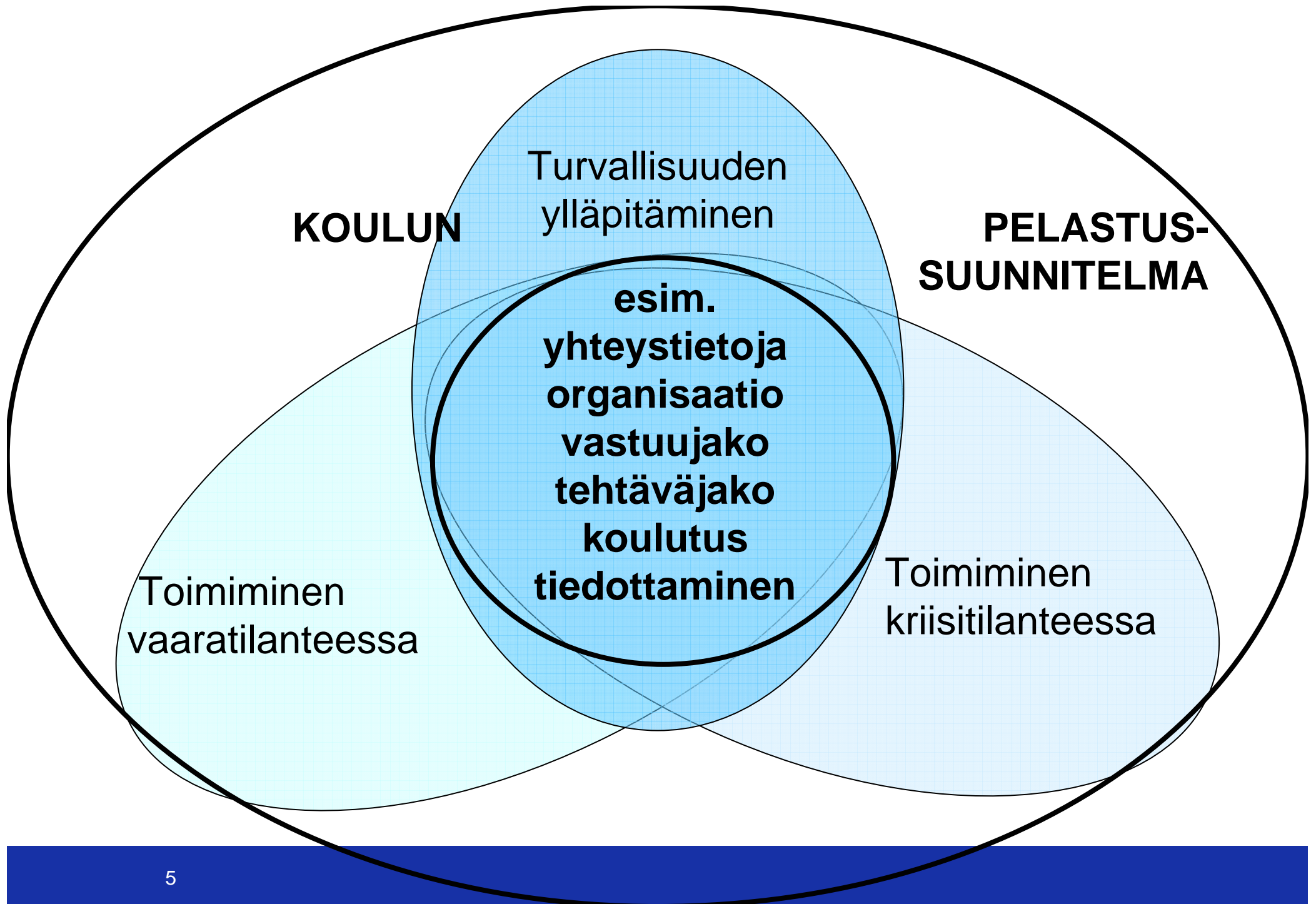

Valmiussuunnitelma

Talouden ja toiminnan riskienhallinta

Riskienhallintasuunnitelma

Turvallisuuden varmistaminen

Lainsäädäntö ja normit

Koulun tulee olla selvillä turvallisuutta koskevista säännöksistä: lainsäädännöstä, opetussuunnitelmien perusteista, kunnallisista määräyksistä ja ohjeista.

Turvallisuussuunnitelmat ja ohjeet

Koululla tulee olla koulun turvallisuuteen, hätätilanteisiin ja työsuojeluun liittyvät suunnitelmat ja ohjeet.

Koulun tai oppilaitoksen tulee seurata ja päivittää turvallisuuteen liittyviä tietoja säännöllisesti.

Valvonta

Koulutuksen järjestäjän tulee valvoa, että kouluissa ja oppilaitoksessa on ajan tasalla olevat koulun turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat ja ohjeet. Suunnitelmien toimivuutta tulee harjoitella käytännössä.

Henkilöstö ja oppilaat tulee perehdyttää turvallisuussuunnitelmiin, ohjeisiin ja toimintatapoihin

Lainsäädäntö ja normit

1

Turvallisuuden varmistaminen

Lainsäädäntö:

§ Perusopetuslaki (628/98) 29 §

§ Lukiolaki (629/98) 21 §

§ Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/98) 28 §

§ Työturvallisuuslaki (738/02)

§ Pelastuslaki (468/23)

Normit:

Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Lukion opetussuunnitelman perusteet

Ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelman perusteet

Lainsäädäntö:

§ Perusopetuslaki 29 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Opetuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset tämän suunnitelman laatimisesta.

[\(13.6.2003/477, 480\)](#)

Lainsäädäntö ja normit

1

Lainsäädäntö:

§ Perusopetuslaki 29 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opetuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut koulussa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään koulun sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä kouluyhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

[\(13.6.2003/477, 478, 479\)](#)

Edellä 3 momentissa tarkoitetussa järjestyssäännössä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa kouluyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia

Lainsäädäntö ja normit

1

Turvallisuuden varmistaminen

määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa koulun omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta koulurakennuksissa ja koulun alueella.
[\(13.6.2003/477\)](#)

Lainsäädäntö:

§ Lukiolaki (629/98) 21 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista.

Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset tämän suunnitelman laatimisesta. [\(13.6.2003/478\)](#)

Lainsäädäntö ja normit

1

Lainsäädäntö:

§ Lukiolaki (629/98) 21 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Koulutuksen järjestäjän tulee hyväksyä järjestyssäännöt tai antaa muut oppilaitoksessa sovellettavat järjestysmääräykset, joilla edistetään sisäistä järjestystä, opiskelun esteetöntä sujumista sekä koulu yhteisön turvallisuutta ja viihtyisyyttä. [\(13.6.2003/478\)](#)

Edellä 3 momentissa tarkoitetussa järjestyssäännössä ja muissa järjestysmääräyksissä voidaan antaa oppilaitosyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä

Lainsäädäntö ja normit

1

Turvallisuuden varmistaminen

sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella. [\(13.6.2003/478\)](#)

Mitä edellä 2 momentissa säädetään, ei koske aikuisten koulutukseen tarkoitettuja opetussuunnitelman perusteita eikä opetussuunnitelmia. Aikuisten koulutusta varten ei tarvitse myöskään hyväksyä järjestyssääntöjä eikä muita määräyksiä. [\(13.6.2003/478\)](#)

Lainsäädäntö:

§ Laki ammatillisesta koulutuksesta (630/98) 28 §

Oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön

Opiskelijalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön.

Koulutuksen järjestäjän tulee laatia opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelma opiskelijoiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä sekä toimeenpanna suunnitelma ja valvoa sen noudattamista ja toteutumista. Opetushallituksen tulee opetussuunnitelman perusteissa antaa määräykset tämän suunnitelman laatimisesta.

[\(13.6.2003/479\)](#)

Edellä 3 momentissa tarkoitettussa järjestyssäännössä ja muissa

Lainsäädäntö ja normit

1

järjestysmääräyksissä voidaan antaa oppilaitosyhteisön turvallisuuden ja viihtyisyyden kannalta tarpeellisia määräyksiä käytännön järjestelyistä ja asianmukaisesta käyttäytymisestä. Lisäksi määräyksiä voidaan antaa oppilaitoksen omaisuuden käsittelystä sekä oleskelusta ja liikkumisesta oppilaitoksen tiloissa ja sen alueella. [\(13.6.2003/479\)](#)

Lainsäädäntö:

§ Laki ammatillisesta aikuiskoulutuksesta 11 §

Opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskeva viittaussäännös

Tässä laissa tarkoitettuun koulutukseen sovelletaan lisäksi seuraavia ammatillisesta koulutuksesta annetun lain opiskelijan oikeuksia ja velvollisuuksia koskevia säännöksiä:

3) 28 §:n säännöksiä turvallisesta opiskeluympäristöstä;

Lainsäädäntö ja normit

1

Lainsäädäntö:

§ Työturvallisuuslaki

8 § Työnantajan yleinen huolehtimisvelvoite

Työnantaja on tarpeellisilla toimenpiteillä velvollinen huolehtimaan työntekijöiden turvallisuudesta ja terveydestä työssä.

Työnantajan on jatkuvasti tarkkailtava työympäristöä, työyhteisön tilaa ja työtapojen turvallisuutta.

9 § Työsuojelun toimintaohjelma

Työnantajalla on oltava turvallisuuden ja terveellisyysedistämiseksi ja työntekijöiden työkyvyn ylläpitämiseksi tarpeellista toimintaa varten ohjelma, joka kattaa työpaikan

Lainsäädäntö ja normit

1

Turvallisuuden varmistaminen

työolojen kehittämistarpeet ja työympäristöön liittyvien tekijöiden vaikutukset (*työsuojelun toimintaohjelma*). Toimintaohjelmasta johdettavat tavoitteet turvallisuuden ja terveellisyysedistämiseksi sekä työkyvyn ylläpitämiseksi on otettava huomioon työpaikan kehittämistoiminnassa ja suunnittelussa ja niitä on käsiteltävä työntekijöiden tai heidän edustajiensa kanssa.

Turvallisuussuunnitelmat ja ohjeet

Koululla tulee olla koulun turvallisuuteen, hätätilanteisiin ja työsuojeluun liittyvät suunnitelmat ja ohjeet.

2

Turvallisuuden varmistaminen

1. Ohjeet toiminnasta väkivallan uhkatilanteessa
2. Ohjeet opettajan valvontavastuusta
3. Koulun tai oppilaitoksen tulee varmistaa tiedotuksen, koulutuksen ja perehdytyksen avulla, että koulun koko henkilökunta, oppilaat ja oppilaiden huoltajat ovat tietoisia suunnitelmien ja ohjeiden sisällöstä

Pelastussuunnitelma

Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi Väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä

Koulun järjestyssäännöt

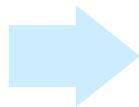
Osana opetussuunnitelmaa
suunnitelma oppilas- opiskelijahuollon toteutuksesta

Työsuojelun toimintasuunnitelma

Valvonta

Koulutuksen järjestäjän tulee valvoa, että kouluissa ja oppilaitoksessa on ajan tasalla olevat koulun turvallisuuteen liittyvät suunnitelmat ja ohjeet.

3

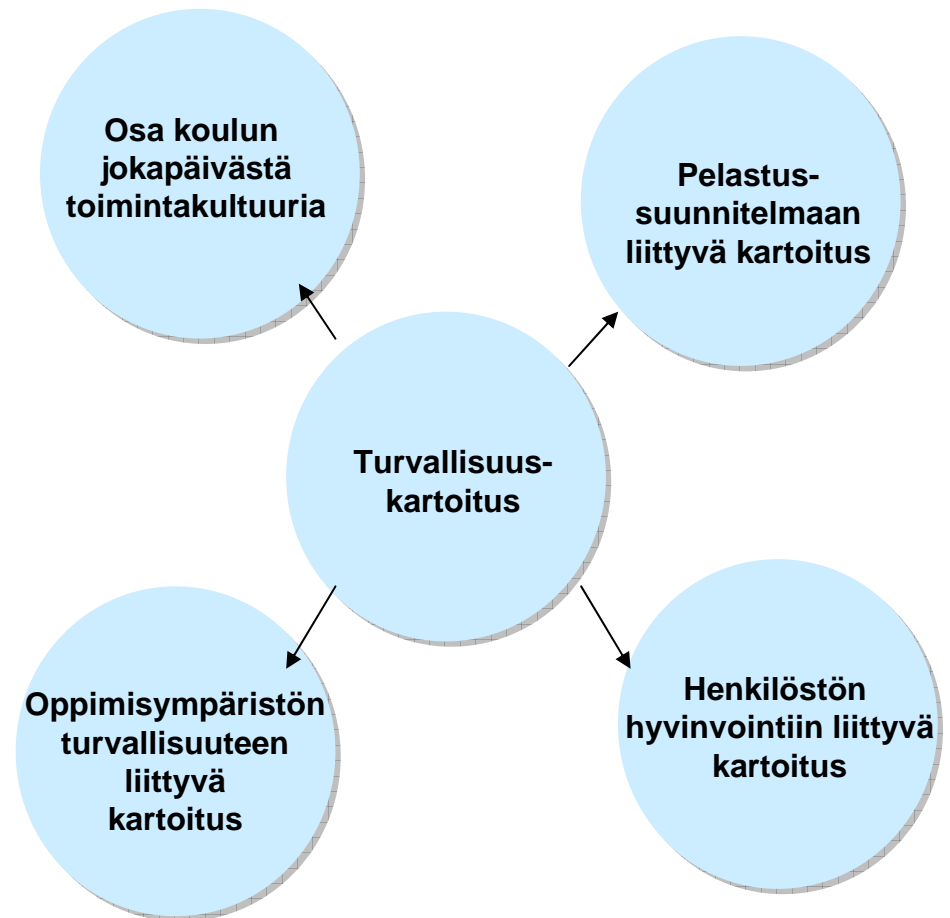
Turvallisuus tulee olla osa koulun vuosittaista toimintasuunnitelmaa

Oppimisympäristön turvallisuutta tulee arvioida osana koulun vuosittaista arviointia

Koulukäyntien yhteydessä tulee arvioida oppimisympäristön turvallisuutta

Koulun turvallisuuskartoitukset

- ◆ Lähtökohtana koulun turvallisuuteen liittyvien keskeisten näkökohtien ja parannustarpeiden tunnistaminen.
- ◆ Osa turvallisuuteen liittyvistä kartoituksista on lakisääteisiä.
- ◆ Turvallisuuteen liittyvien kartoitusten toteutuksesta päävastuun kantaa koulutuksen järjestäjä.
- ◆ Koko koulun henkilöstön tulee osallistua kartoitusten toteutukseen.
- ◆ Turvallisuus kartoituksen tuloksista on tärkeää tiedottaa koko kouluyhteisölle.

Suunnitteluelvoite

Pelastuslaki 468/2003

L 8§ Omatoiminen varautuminen

- ◆ Rakennuksen omistaja ja haltija, teollisuus- ja liiketoiminnan harjoittaja, virasto, laitos ja muu yhteisö on asianomaisessa kohteessa ja muussa toiminnassaan velvollinen ehkäisemään vaaratilanteiden syntymistä, varautumaan henkilöiden, omaisuuden ja ympäristön suojaamiseen vaaratilanteissa ja varautumaan sellaisiin pelastustoimenpiteisiin, joihin ne omatoimisesti kykenevät.

L 9§ Suunnitteluelvoite

- ◆ Valtioneuvoston asetuksessa tarkemmin määriteltävään rakennukseen tai muuhun kohteeseen, jossa henkilö- ja paloturvallisuudelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran taikka mahdollisen onnettomuuden aiheuttavien vahinkojen voidaan arvioida olevan vakavat on laadittava pelastussuunnitelma 8 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä.
- ◆ Pelastussuunnitelman sisällöstä säädökset asetuksessa

L 9 § Suunnittelovelvoite (jatko)

- ◆ Valtioneuvoston asetuksessa tarkemmin määriteltävään rakennukseen tai muuhun kohteeseen, jossa henkilö- ja paloturvallisuudelle tai ympäristölle aiheutuvan vaaran taikka mahdollisen onnettomuuden aiheuttavien vahinkojen voidaan arvioida olevan vakavat on laadittava pelastussuunnitelma 8 §:ssä tarkoitetuista toimenpiteistä.
- ◆ Pelastussuunnitelman sisällöstä säädökset asetuksessa

A 9 § Velvollisuus laatia pelastussuunnitelma

- ◆ Pelastuslain 9 §:n 3 momentissa tarkoitettu pelastussuunnitelma on laadittava:
 - 4 kokoontumis- ja liiketiloihin, joissa on runsaasti yleisöä tai asiakkaita, kuten yli 50 asiakaspaikan ravintoloihin, yli 25 hoitopaikan päiväkotihuoneistoihin ja yli 500 neliömetrin kokoisiin myymälöihin, kouluihin, urheilu- ja näyttelyhalleihin, teattereihin, kirjastoihin ja liikenneasemille
- ◆ Pelastussuunnitelma on pidettävä ajan tasalla ja siitä on tiedotettava tarvittavalla tavalla asianomaisen rakennuksen tai muun kohteen asukkaille ja työntekijöille sekä muille, joiden on osallistuttava pelastussuunnitelman toimeenpanoon.
- ◆ Pelastussuunnitelma tai sen yhteenveto on toimitettava alueen pelastusviranomaiselle tämän antamien ohjeiden mukaisesti.

Pelastussuunnitelma

Asetus pelastustoimesta 787/2003

A 10§ Pelastussuunnitelman sisältö

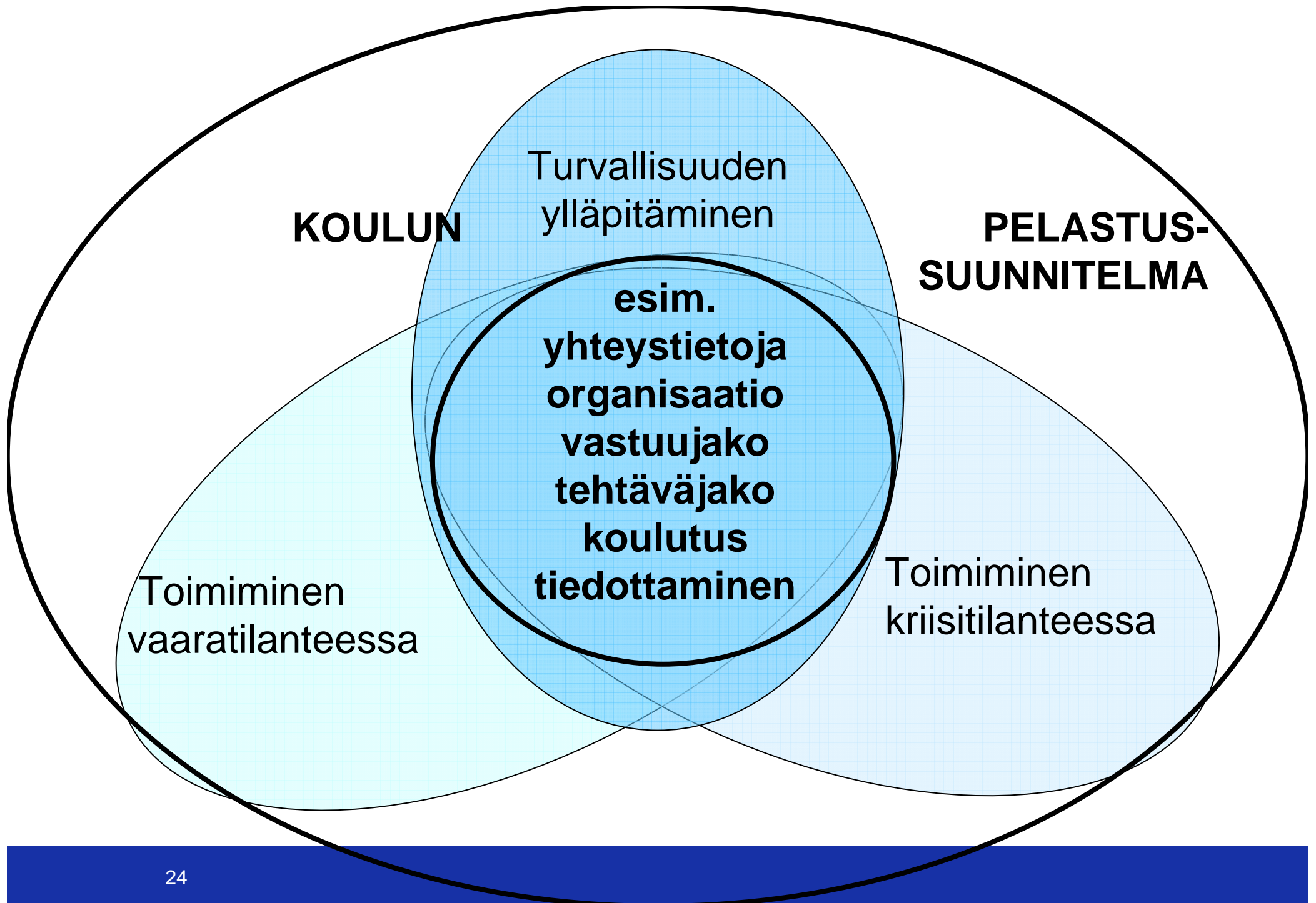
1. ennakoitavat vaaratilanteet ja niiden vaikutukset;
2. toimenpiteet vaaratilanteiden ehkäisemiseksi;
3. poistumis- ja suojautumismahdollisuudet, sammutus- ja pelastustehtävien järjestelyt;
4. turvallisuushenkilöstö, sen varaaminen ja kouluttaminen sekä muun henkilöstön tai asukkaiden perehdyttäminen suunnitelmaan;
5. tarvittava materiaali kuten alkusammutus-, pelastus- ja raivauskalusto, henkilösuojaimet ja ensiaputarvikkeet;
6. ohjeet erilaisia ennakoituja onnettomuus-, vaara- ja vahinkotilanteita varten;
7. miten suunnitelmaan sisältyvät tiedot saatetaan asianomaisten tietoon;
8. miten rakennuksessa tai tilassa olevien heikentynyt toimintakyky otetaan huomioon vaaratilanteisiin varautumisessa;
9. kohteen tavanomaisesta poikkeava käyttö.

Kriisiviestinnässä olennaista

- ◆ kriisiviestintä on **tehostettua viestintää**
- ◆ vastuusuhteiden ja sisäisen viestinnän toimivuus
- ◆ oikeiden ja kattavien viestintäkanavien käyttö (saavutettavuus)
- ◆ nopeus, aktiivisuus, luotettavuus, avoimuus ja läpinäkyvyys
- ◆ varautuminen ja harjoittelu
- ◆ **kriisiviestintäsuunnitelman** ei pidä pölyttyä pöytälaatikossa

Kriisiviestinnän tavoitteet

- ◆ kansalaisten perusoikeuksien turvaaminen
 - tss-oikeudet (taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset)
- ◆ palvelujen turvaaminen
- ◆ toimintaedellytysten turvaaminen
- ◆ vahinkojen minimointi
- ◆ turvallisuudesta huolehtiminen
- ◆ henkisen tasapainon varmistaminen
- ◆ oikean tiedon välittäminen
- ◆ tiedon tarpeisiin vastaaminen
- ◆ luottamuksen säilyttäminen kunnan toimintaan

TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN JA KRIISITILANTEISIIN VARAUTUMINEN KOULUISSA JA OPPILAITOKSISSA

opetusneuvos Heidi Peltonen ja
opetusneuvos Pia Kalkkinen
Opetushallitus

Turvallisuuden edistäminen on prosessi
“The plan is nothing, planning is everything”

- ◆ Turvallisuuden edistäminen on kokonaisuus, jossa jokaisella yhteisön jäsenellä on oma tehtävänsä ja merkityksensä.
- ◆ Kouluyhteisössä tai sen ulkopuolella tapahtuvat muutokset vaikuttavat sekä koettuun että objektiiviseen turvallisuuteen.
- ◆ Yhdessä sovitut toimintamallit tukevat yksilön ja yhteisön toimintakyvyn säilymistä turvallisuutta uhkaavissa tilanteissa.
- ◆ Jatkuvasti muuttuvassa opiskeluympäristössä haasteena on luoda rakenteet, jossa varmistetaan toimintamallien tuntemus: valmiit kriisimallit ja ohjeet eivät auta, jos niitä ei tunneta ja päivitetä.
- ◆ Toimintamallien kertaus ja toimintavalmiuksien ylläpitäminen on osa turvallisuuden edistämisen prosessia.

Kunnan ja koulun tason asiakirjoissa käytettyjä käsitteitä

- ◆ Kouluterveydenhuollon suunnitelma
- ◆ Pelastussuunnitelma
- ◆ Koulun turvakansio
- ◆ Kunnan turvallisuussuunnitelma
- ◆ Kriisisuunnitelma
- ◆ Hyvinvointisuunnitelma
- ◆ Päihdesuunnitelma

Miten ottaa haltuun käsitteiden viidakko?

Turvallisuussuunnitelmat ja ohjeet

Koululla tulee olla koulun turvallisuuteen, hätätilanteisiin ja työsuojeluun liittyvät suunnitelmat ja ohjeet.

Turvallisuuden varmistaminen

Pelastussuunnitelma

Suunnitelma oppilaiden suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä oppilas-opiskelijahuollon kokonaisuudessa

Koulun järjestyssäännöt

**Opetussuunnitelmassa:
suunnitelma oppilas- opiskelijahuollon toteutuksesta**

Työsuojelun toimintasuunnitelma

1. Ohjeet toiminnasta väkivallan uhkatilanteessa
2. Ohjeet opettajan valvontavastuusta
3. Koulun tai oppilaitoksen tulee varmistaa tiedotuksen, koulutuksen ja perehdytyksen avulla, että koulun koko henkilökunta, oppilaat ja oppilaiden huoltajat ovat tietoisia suunnitelmien ja ohjeiden sisällöstä

Opetussuunnitelmat

Vastuut ja yhteissuunnitteluvelvoite

Opetussuunnitelman perusteet

- ◆ **Opetushallitus** päättää kodin ja koulun yhteistyön ja oppilas-/opiskelijahuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilas/opiskelijahuollon tavoitteista ja valmistelee **opetussuunnitelman näiltä osiltaan yhteistyössä Stakesin kanssa.**

Paikallinen opetussuunnitelma

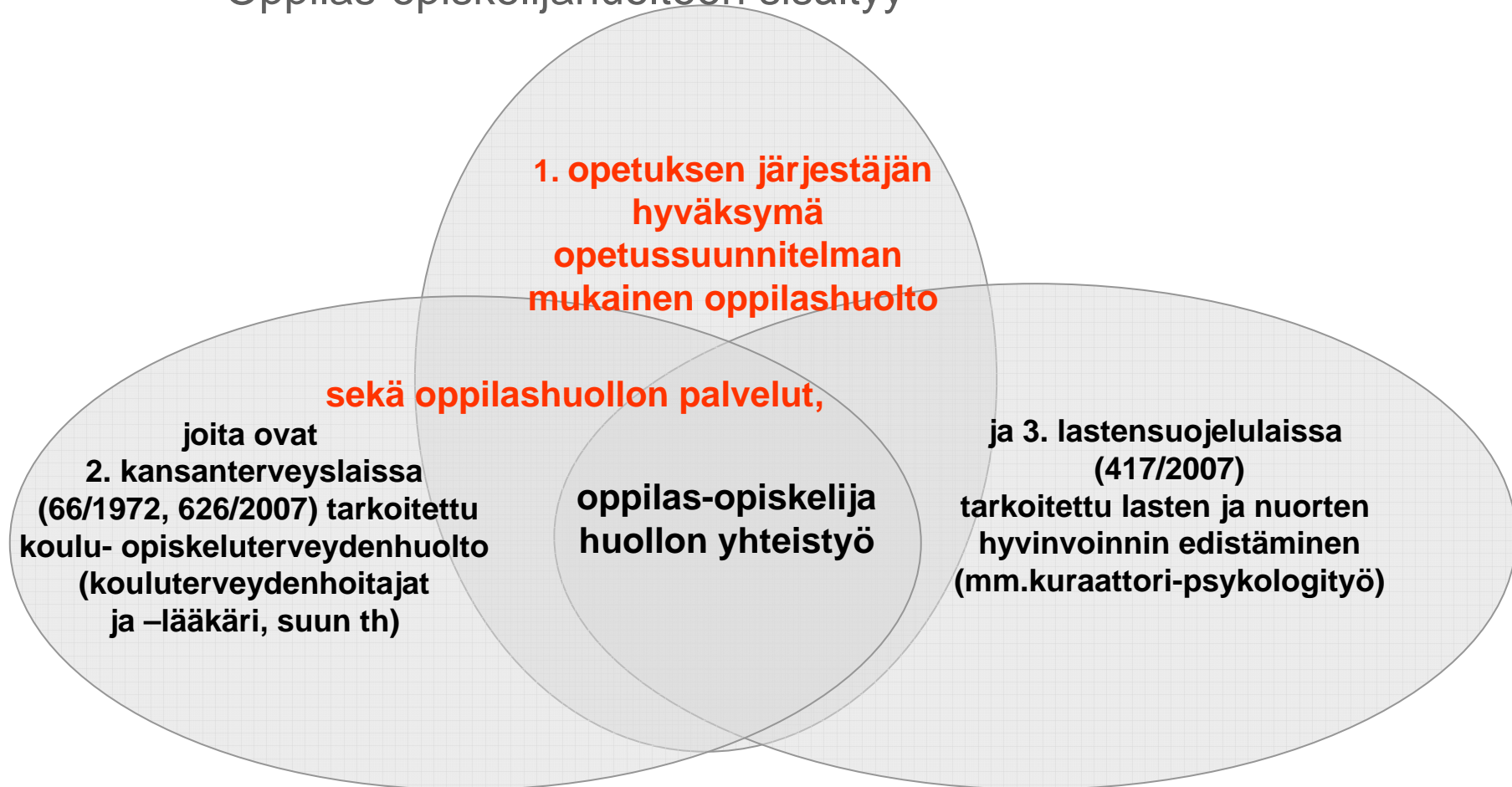
- ◆ **Opetuksen ja koulutuksen järjestäjä valmistelee** opetussuunnitelman esiopetuksen, oppilashuollon ja opiskelijahuollon sekä kodin ja koulun/oppilaitoksen yhteistyön osalta **yhteistyössä koulun sijaintikunnan sosiaali- ja terveydenhuoltoviranomaisten kanssa.**

Järjestämistapa

- ◆ **Opetuksen tai koulutuksen järjestäjä määrää** kodin ja koulun/oppilaitoksen yhteistyön sekä opetussuunnitelman perusteiden mukaisen oppilas-/opiskelijahuollon **järjestämistavasta.**

Mitä oppilas-opiskelijahuollolla tarkoitetaan?

Oppilas-opiskelijahuoltoon sisältyy

Oppilashuollolla / opiskelijahuollolla tarkoitetaan oppilaan / opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa. (477,478,479/2003)

”Opetuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelman mukainen oppilashuolto”

- ◆ Määritelty opetussuunnitelman perusteissa ja paikallisissa opetussuunnitelmissa
- ◆ arjen hyvinvointi, koulun toimintakulttuuri, yleinen ja erityinen tuki
- ◆ Kaikille yhteisiä velvoitteita:
 - toiminta terveen ja turvallisen kouluyhteisön kehittämiseksi
 - työn- ja vastuunjaosta sopiminen eri yhteistyökumppaneiden kanssa
 - menettely- ja toimintatavoista sopiminen ongelma- onnettomuus- ja kriisitilanteiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi tai hoitamiseksi:
 - poissaolojen seuranta
 - kiusaaminen, väkivalta ja häirintä
 - mielenterveyskysymykset
 - tupakointi ja päihteiden käyttö
 - erilaiset tapaturmat, onnettomuudet ja kuolemantapaukset

Esiopetuksen oppilashuolto

Opetussuunnitelmassa tulee kuvata

- ◆ toiminta esiopetuksen oppimisympäristön terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi
- ◆ lapselle tarjottava tuki ja ohjaus kehitykseen ja oppimiseen liittyvissä sekä muissa vaikeuksissa
- ◆ yhteistyö kodin, muun varhaiskasvatuksen ja koulun kanssa sekä oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden kanssa

Esiopetuksen oppilashuolto

- ◆ Toimenpiteet ja työn ja vastuunjako erilaisten ongelmatilanteiden ehkäisemiseksi ja hoitamiseksi kuten
 - kiusaaminen, väkivalta ja häirintä
 - sekä tapaturmat, onnettomuudet ja kuolemantapaukset
- ◆ Esiopetuksen kuljetuksissa yleiselle turvallisuudelle asetettujen tavoitteiden toteuttaminen
- ◆ Kouluruokailun järjestämisessä huomioon otettavien terveys- ja ravitsemuskasvatuksen ja tapakasvatuksen toteuttaminen

Perusopetus oppilashuolto

Opetussuunnitelmassa tulee kuvata

- ◆ toiminta kouluyhteisön hyvinvoinnin, turvallisuuden, sosiaalisen vastuullisuuden ja keskinäisen vuorovaikutuksen edistämiseksi
- ◆ oppilaalle tarjottava yleinen oppilashuollollinen tuki ja ohjaus koulunkäynnissä sekä lapsen ja nuoren fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen kehityksen tukemisessa
- ◆ yhteistyö oppimissuunnitelman tai HOJK:sin laatimisessa ja seuraamisessa sekä jatko-opintojen suunnittelussa
- ◆ oppilaalle tarjottava oppilashuollollinen tuki erilaisissa vaikeuksissa ja kurinpitorangaistuksen yhteydessä tai kun opetukseen osallistuminen on evätty
- ◆ oppilashuollon yhteistyö kodin, koulun, oppilashuollonpalvelujen tai muiden asiantuntijoiden ja paikallisten tukiverkostojen kanssa

Perusopetus oppilashuolto

- ◆ Toimenpiteet ja työn- ja vastuunjako ongelma- ja kriisitilanteiden ehkäisemiseksi, havaitsemiseksi tai hoitamiseksi:
 - poissaolojen seuranta
 - kiusaaminen, väkivalta ja häirintä
 - mielenterveyskysymykset
 - tupakointi ja päihteiden käyttö
 - erilaiset tapaturmat, onnettomuudet ja kuolemantapaukset
- ◆ Koulumatkakuljetuksissa yleiselle turvallisuudelle asetettujen tavoitteiden toteuttaminen
- ◆ Kouluruokailun järjestämisessä huomioon otettavien terveys- ja ravitsemuskasvatuksen ja tapakasvatuksen tavoitteet.

Nuorten lukiokoulutus opiskelijahuolto

Opetussuunnitelmassa tulee määritellä

- ◆ kodin ja oppilaitoksen välisen yhteistyön periaatteet, yhteistyö huoltajien kanssa ottaen huomioon oppilaitoksessa olevat alaikäiset ja täysi-ikäiset opiskelijat
- ◆ opiskelijalle tarjottava tuki ja ohjaus opiskeluun sekä kehitykseen tai elämäntilanteeseen liittyvissä fyysisissä, psyykkisissä ja sosiaalisissa vaikeuksissa
- ◆ eri hallintokuntien yhteistyö ja paikalliset tukiverkostot opiskelijan tarvitsemien palvelujen turvaamiseksi ja opiskelijan ohjaamiseksi tarvittaviin palveluihin

Nuorten lukiokoulutus opiskelijahuolto

- ◆ oppilaitoksen suunnitelma, jossa määritellään toiminta opiskeluyhteisön terveyden ja turvallisuuden edistämiseksi sekä menettelytavat ongelma-, onnettomuus- ja kriisitilanteissa kuten
 - kiusaaminen, väkivalta,
 - mielenterveyskysymykset,
 - tupakointi ja päihteiden käyttö,
 - erilaiset onnettomuudet ja kuolemantapaukset.
- ◆ Tavoitteena on yksilön tukeminen ja yhteisön toimintakyvyn säilyttäminen fyysistä ja psyykkistä turvallisuutta ja hyvinvointia uhkaavissa tilanteissa

Ammatillinen koulutus opiskelijahuolto

Ammatillisen koulutuksen aikana opiskelijalle tulee tiedottaa

- ◆ koulutuksen tavoitteista ja järjestämistavoista,
- ◆ ohjauksen ja opiskelijahuollon toteutuksesta sekä
- ◆ eri hallinnonalojen palveluista,
- ◆ paikallisista tukiverkostoista ja muista opiskeluun liittyvistä asioista.

Ammatillinen koulutus opiskelijahuolto

- ◆ Työssäoppimisen työturvallisuuteen ja työsuojeluun liittyvistä asioista tulee tiedottaa opiskelijan lisäksi alaikäisen opiskelijan huoltajalle.
- ◆ Koulutuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että opiskelijat tuntevat oppilaitoksessa noudatettavat järjestyssäännöt
- ◆ Opiskelijan omaa vastuuta tulee korostaa oppilaitoksen sääntöjen ja muiden ohjeiden noudattamisessa.

Ammatillinen koulutus jatkuu

- ◆ Koulutuksen järjestäjän tulee antaa opetussuunnitelmassaan ohjeita oppilaitosyhteisön toimintaan liittyvistä asioista ja niiden hoitamisesta,
 - kuten opiskelijan opetukseen osallistumisesta,
 - opinnoissa edistymisen seurannasta ja
 - oppilaitoksen opiskelija-asuntolassa asumisesta.

Ammatillinen koulutus jatkuu

- ◆ Ennaltaehkäiseviä toimintaohjeita tulee antaa
 - tupakoinnista ja päihteiden käytöstä,
 - kiusaamisesta ja häirinnästä
- ◆ Koulutuksen järjestäjällä tulee olla toimintaohjeet myös
 - käyttäytymishäiriöiden, väkivallan, tapaturmien, onnettomuuksien ja kuolemantapauksien varalta.

Koulutuksen/opetuksen järjestäjän vastuu

- ◆ Toimintaedellystysten luominen: sitoutuminen kriisisuunnitelmien tekoon: vaihtelee
- ◆ Kriisisuunnitelmien tulee olla sekä alueellisia tarpeita että lähiyhteisön tarpeita vastaava
- ◆ Alueelliset muutokset synnyttävät muutostarpeita myös kriisitoiminnan järjestämisessä lähiyhteisössä
- ◆ Koulu- ja kuntakohtaisten toimintamallien kirjavuus voi vaikeuttaa toimintaa, silloin kun samat toimijat mukana monissa ryhmissä: yhteensovittaminen

Opetussuunnitelma-analyysit: kehittämistarpeita

”terveyden ja turvallisuuden edistämiseen ja ongelmien ennaltaehkäisemiseen liittyviin tavoitteisiin on kiinnitetty vähemmän huomiota kuin ongelmien hoitamiseen liittyviin tavoitteisiin”

Tarkista koulusi/oppilaitoksesi opetussuunnitelmasta seuraavat näkökulmat:

- edistävä (promootio)
- ennaltaehkäisevä (preventio) ja
- puuttuminen (interventio)

Turvallisuus ja kriisitilanteisiin varautuminen koulussa ja oppilaitoksissa

- ◆ Omaa toimintaa ohjaavien toimintavelvoitteiden, vastuiden ja oikeuksien tuntemus
- ◆ Yhteistyössä tarvittava tietämys myös yhteistyökumppaneiden toimintavelvoitteista
- ◆ Toiminnassa käytettyjen käsitteiden tuntemus ja niiden yhteensovittaminen
- ◆ Toimintamalleista työn- ja vastuunjaosta yhdessä sopiminen
- ◆ Toimintamalleihin perehdyttäminen, valmiuksien ylläpitäminen ja sitoutuminen niihin
- ◆ Toimintamallien päivitys ja arviointi

Viestintäilmasto koulun arjessa

- turvallisuuskulttuuri syntyy vuorovaikutuksessa

- ◆ turvallisuuskuva luodaan arjessa
- ◆ ”mitä parempi viestintäilmasto, sitä paremmat edellytykset viestittää turvallisuudesta”
- ◆ tärkeimmiksi koetut asiat: avoimuus, luottamus, sosiaalinen tuki ja välittäminen, yhteisöllisyyden rakentuminen
- ◆ kodin ja koulun /oppilaitoksen yhteistyö, vanhempien osallisuus koulun toiminnassa, keskinäiset viestintätavat

Johtajuus kriisitilanteissa

- ◆ johto- ja tiedottamisvastuut koulussa ja koulutoimessa
 - sisäinen ja ulkoinen
- ◆ johtovastuut koulu-pelastustoimi-poliisi
- ◆ riittävät sijais- ja varajäsenjärjestelmät
- ◆ johtamisen tuki
- ◆ työparituki ym.

Koulun sisäinen viestintä

kriisiviestinnän kulmakivet

- ◆ vastuuhenkilöt ja pelisäännöt koulun sisäisessä tiedottamisessa ja viranomaisyhteistyössä
- ◆ aloitteellisuus
- ◆ viivettämyys
- ◆ oikea-aikaisuus
- ◆ tarkkuus
- ◆ yksiselitteisyys
- ◆ tosiasioissa pitäytyminen
- ◆ avoimuus: oikeus myös olla sanomatta
- ◆ vastuuntunto ja eettisyys
- ◆ hienotunteisuus ja inhimillisyys

kriisiviestinnässä sekä ulkoinen viestintä että sisäinen viestintä tärkeää sanattoman viestinnän merkitys: turvallisuuden rakentaminen
lasten ja nuorten suojaaminen

Peltonen H. sov. Hjelt.Putilin P. , 2005

KOULUN KRIISIVALMIUSRYHMÄ

usein sama kuin oppilashuoltoryhmä tai osa sitä

TEHTÄVÄT

- ◆ Kriisivalmiusryhmä organisoii toimintaa kriisitilanteissa.
- ◆ Huolehtii ensisijaisista tuen tarpeista, välitön henkinen tuki kriisin alkuvaiheessa.
- ◆ Arvioi koulun ulkopuolisen avun tarpeen ja hoitaa yhteydenpidon esim. poliisi ja srk.
- ◆ Huolehtii kriisitilanteen jatkohoidosta ja välittää tarvittaessa koulun ulkopuolista kriisiapua niille, joita tapahtuma on koskettanut eniten.
- ◆ Vastaa vuosittain kriisitoimintamallin päivitykseen ja riittävän perehdyttämiseen liittyvistä kysymyksistä.
- ◆ Huolehtii kriisitilanteissa toteutettuja toimien arvioinnista ja kriisisuunnitelmaan tarvittavien muutoksien tekemisestä.
- ◆ Koordinoi eri toimintamalleihin perehdyttämistä.
- ◆ Toimii kriisityön asiantuntijana kouluyhteisössä.

KUUDEN KOON MALLI

oppilaiden ja opiskelijoiden osallisuuden varmistaminen
oppiaineet, aihekokonaisuudet

Kartoita: säännöllisesti vaaranpaikat ja riskit, turvallisuussuunnitelma ja -kulttuuri

Korjaa: puutteet ja riskitekijät fyysisessä ja sosiaalisessa toimintaympäristössä, rakenna yhteistyötä

Kirjaa: tapaturmat ja läheltä piti –tilanteet, hyödynnä karttuva tieto

Kouluta: henkilökunta (tiedot, taidot ja ensiapuvalmius), turvallisuus- ja ensiapuvastaava, säännöllinen kertaus

Kasvata: opetus/varhaiskasvatussuunnitelma, turvallisuuskävelyt, Nou Hätä, koulu/hoitopäivän tilanteet, matkat, työolojen tarkastukset, pelastus/poistumis ym. harjoitukset

Kannusta! Turvallisuuden edistäminen/Tapaturmien ehkäisy ei ole vain kieltoja ja liikkumisen rajoittamista. Tavoitteena myönteinen asenne yhteiseen vastuuseen sellaisen toimintaympäristön luomiseen, missä lapset ja nuoret voivat toimia turvallisesti ikäkautensa mukaisesti.

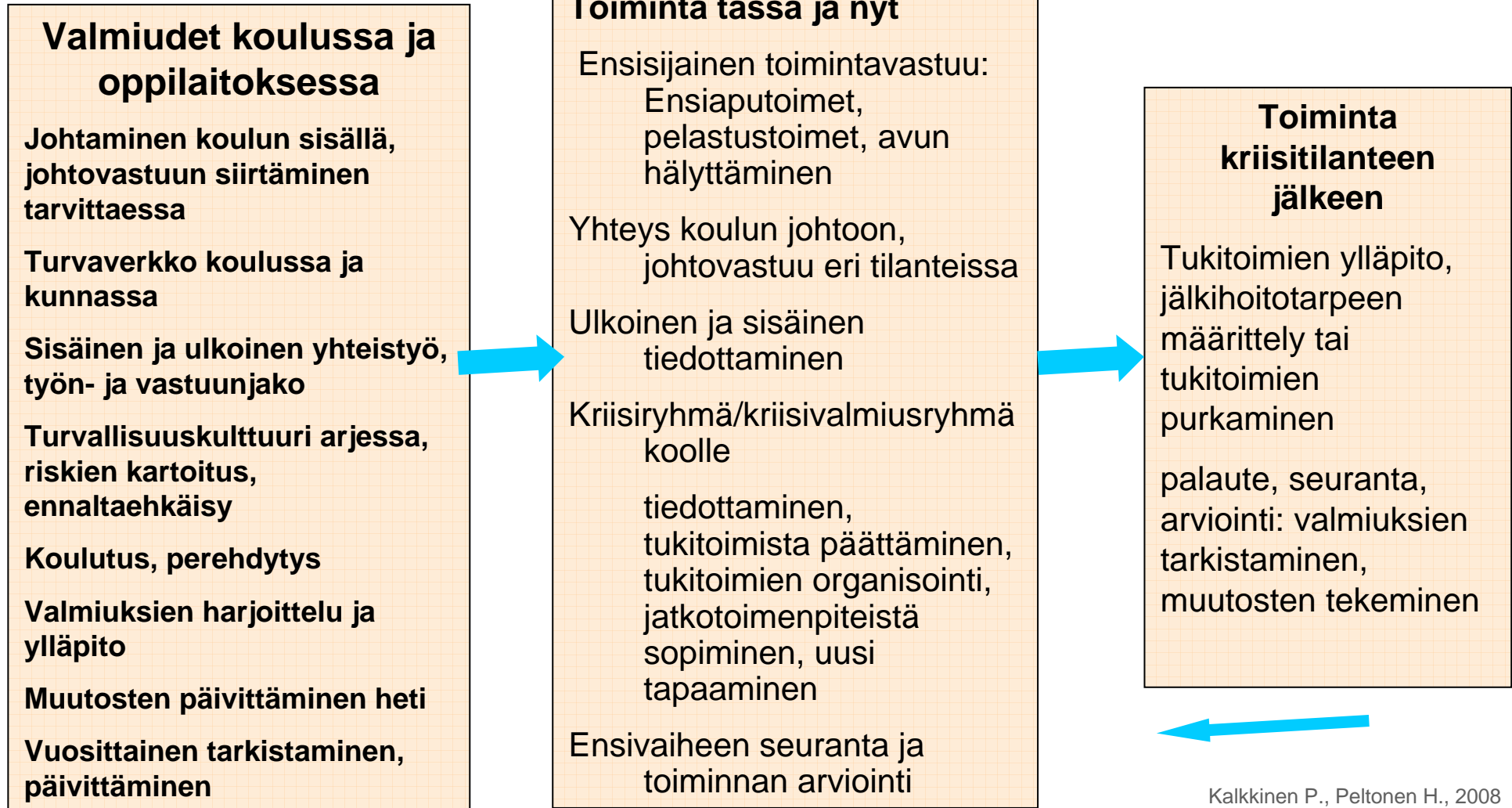
katso myös: www.edu.fi/teemat/turvallisuus/ www.koulurauha.fi; www.skolfred.fi, www.nouhata.fi

Esimerkki: Lapsen turvaksi -hankkeen malli tapaturmien ehkäisyyn päiväkodissa ja koulussa

MLL yhteistyössä Folkhälsan, Kansanterveyslaitos, Liikenneturva, Opetushallitus, Stakes, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö, Suomen Punainen Risti, sosiaali- ja terveysministeriö.

TURVALLISUUDEN EDISTÄMINEN JATKUMONA

ITSE TEHTÄVÄ TYÖ

**luottamus, oikeudenmukaisuus, huolenpito,
osallisuus, tarpeisiin vastaaminen, kuuleminen,
vastuutus**

**terveyden ja turvallisuuden edistäminen
koulussa
osana koulun toimintakulttuuria**

media ympäröivä
yhteiskunta

opetus
työtavat
oppiaineet
työssä oppiminen
terveystieto, työturvallisuus

aihekokonaisuudet
ihmisenä kasvaminen,
turvallisuus ja liikenne,
kestävä kehitys, hyvinvointi...

yhteistyö
koti ja koulu
oppilashuolto
viranomaiset,
työnantajat
järjestöt, seurakunta, yritykset
media

ajan henki

muuttuva
maailma

kotitalous, yhteiskuntaoppi

oppimisympäristö
fyysinen,
psykkinen,
sosiaalinen
pedagoginen

osallisuus
oppilaat,
opiskelijat
opettajat,
muu henkilöstö
vuorovaikutus

oppilas- opiskelijahuolto
**Terveys ja turvallisuus
yhteisöllinen ja yksilöllinen tuki
Yhteistyö**
kouluruokailu, koulumatkat
oppilas- opiskelijahuollon palvelut
työolojen tarkastus
Hyvinvoinnin tukeminen

**lainsäädäntö, opetussuunnitelman
perusteet, opetussuunnitelma
arvot, oppimiskäsitys, ihmiskäsitys**

Toiminta yksilöä tai yhteisöä
uhkaavissa tilanteissa
kriisit, onnettomuudet,
vaikeudet

opettajien työhyvinvointi
työsuojelu
työterveydenhuolto

YKSILÖN JA YHTEISÖN TOIMINTAKYVYN TUKEMINEN KRIISITILANTEISSA

psykologian tohtori, kriisi- ja
traumapsykoterapeutti Eija Palosaari

Yksilön ja yhteisön toimintakyvyn tukeminen kriisitilanteissa

- ◆ Miksi kriisityötä
- ◆ Erilaiset kriisit vaativat erityyppisiä tukimuotoja
- ◆ Normaalit reaktiot koulun äkillisissä kriiseissä
- ◆ Psykososiaalinen tuki
 - tukimuodot
 - mitä tuen järjestämisessä tulee huomioida

Erilaisia kriisejä

- ◆ **Kriisi** on tilanne, jossa ihmisen aikaisemmat kokemukset ja keinot eivät riitä tilanteen ymmärtämiseen ja psyykkiseen hallitsemiseen.
- ◆ Kehityskriisit
 - normaalisti kehitykseen ja elämän kulkuun kuuluvia valoisiaakin, mutta vavisuttavia tilanteita
 - esim. sisaruksen syntymä, murrosikä
- ◆ Elämänkriisit
 - elämän kulkuun kuuluvia, pitkäkestoisia rasiustilanteita, joita ei satu kaikille
 - esim. oma tai perheenjäsenen vakava sairastaminen mm. syömishäiriö, masennus, syöpä, aikuisten jatkuva riitely tai uupumustila, järjestelmällinen koulukiusaaminen

Erilaisia kriisejä

◆ Äkilliset kriisit

- aiheuttajana äkillinen, odottamaton, epätavallisen voimakas tapahtuma joka tuottaisi huomattavaa kärsimystä lähes kenelle tahansa
- esim. koulubussin ojaan suistuminen henkilömenetyksin, räjähdys kemianluokassa, tulipalo, toverin äkillinen menetys, yllättävä vakava kiusaamistilanne, väkivaltatilanne koulussa

- ◆ Jaottelu kriisityyppeihin perustuu ihmisen biologispohjaisiin, automaattisesti laukeaviin keinoihin suojautua erilaisissa rasitustilanteissa. Tukimuoto tulee valita kriisi- ja reaktiotyyppin mukaisesti.

Äkillisen kriisin vaiheet ja tukimuodot koulussa

Vaihe	Tukimuoto
<ul style="list-style-type: none">◆ Sokki<ul style="list-style-type: none">– suojareaktio	<ul style="list-style-type: none">◆ Supportio<ul style="list-style-type: none">– tuki, arvio jatkotarpeesta, aloitteisuus tuen järjestämisessä◆ Psykologinen defusing<ul style="list-style-type: none">– ammattilaisille
<ul style="list-style-type: none">◆ Reaktiovaihe<ul style="list-style-type: none">– tapahtuneen merkityksen avautuminen vahvemmin tuntein	<ul style="list-style-type: none">◆ Kokemuksen psykologinen läpikäynti ryhmässä<ul style="list-style-type: none">– purku myös työntekijöille
<ul style="list-style-type: none">◆ Työstymis- ja käsittelyvaihe<ul style="list-style-type: none">– koetun hidas työstäminen osaksi kohdattua henkilöhistoriaa	<ul style="list-style-type: none">◆ Vertaistukiseminaarit, traumaseminaarit, suru- ja vertaisryhmät sekä kriisi- ja traumaterapia
<ul style="list-style-type: none">◆ Eksistentiaalisen uhan ja ihmissuhdeväkivallan seurauksena sokki ja reaktiovaihe voivat pitkittyä	<ul style="list-style-type: none">◆ Stabilointi<ul style="list-style-type: none">– ajatukset, aistimukset, tunteet, keho - ei voimakkaita käsittelyitä– yksilölle ja organisaatiolle systemaattisesti työhön ja arkeen integroiden

Erityistä huomioitavaa koulun suuronnettomuusvalmiudessa

- ◆ Toimintavaltuudet
 - lakiin perustuvaa
 - sovittua
- ◆ Johtajuus
 - ennalta sovittua
 - yhteys pelastusjohtoon ja kunnalliseen kriisi valmiusryhmään
- ◆ Miten työhön ryhdytään
 - koulun kriisivalmiusryhmä kutsutaan /ilmoittautuvat ennalta sovitusti
- ◆ Työnjako
 - koulun kriisiryhmä - rehtori johtajana
 - kunnallinen kriisivalmiusryhmä
 - sosiaali- ja terveystoimi, srk
 - keskussairaala
 - SPR:
 - psykologien suuronnettomuusryhmä / kotimaan valmius
 - paikalliset vapaaehtoiset vapepa / spr-piiri
 - muut vapaaehtoiset
- ◆ Tiedotus
 - infopohjat valmiina
 - tiedotusvastuu

Kunnallinen valmius on toiminnan kivijalka

Lapsi äkillisessä kriisissä – ohjeita kohtaamiseen

Anna lapselle oikeaa tietoa

- ◆ käy lapsen kanssa asiaa läpi
- ◆ kysy, mitä lapsi tietää, mitä ajattelee asiasta ja mitä hän näki / kuuli / koki
- ◆ kerro mitä itse tiedät
- ◆ selvitä väärinkäsitykset
- ◆ vältä monimutkaista kuvakieltä, älä esim. vertaa kuolemaa uneen tai matkaan

Lapsi äkillisessä kriisissä – ohjeita kohtaamiseen

Anna lapselle aikaa ymmärtää - tee menetyksestä todellinen

- ◆ ole avoin lapsen kysymyksille
- ◆ juttele kun hän sitä haluaa - älä odota juttutuokioista pitkiä
- ◆ auta lasta muistelemaan menetettyä esim. valokuvien, musiikin, yhteisten muistojen kautta
- ◆ tue osallistumista vainajan katsomiseen ja hautajaisiin, lapsen tulee tietää mikä näissä tilanteissa odottaa

Lapsi äkillisessä kriisissä – ohjeita kohtaamiseen

Auta lasta selviytymään

- ◆ anna tilaa vaihtuville tunneilmaisuille ja sille, että ne välillä katoavat
- ◆ salli suruleikit (mm. kuoleminen, onnettomuudet, hautajaiset)
- ◆ auta lasta käsittelemään myös syyllisyyden ja vihan tunteitaan, kuoleman pelkoa ja muita yllättäviä reaktioita
- ◆ salli lapsen myötäelää - älä salli vastuun ottamista aikuisen jaksamisesta
- ◆ näytä omat tunteesi ja kerro että luotat selviytymiseesi niistä huolimatta